

चादाबा

मार्च १९६७

Information

A jack has been unplugged

भारताचा इतिहास

सुरवातीला सवाशिवराव भाऊ यांनी चालुषांनी काम केले. त्यांनी आपले सैन्य व संपत्ति वाढविण्यासाठी रजपूतांशी सल्लय वाढविण्याचा ठरविला. ३ ऑगस्ट १७६६ या रोजी दिल्ली शहर त्यांच्या हाती गेले. त्या नंतर भाऊंच्या नशिवात पाठ फिरविली. सूरजमल यांच्याशी बंडा बंधनात होताच ते भाऊला सोडून निघून गेले. मल्हारराव होळकरांशी पण त्यांचे विशेष पटले नाही. दिल्लीवर केलेल्या स्वारीमुळे पण त्यांच्या अडचणी वाढल्या. ऑगस्टच्या सव्याच्या सुमारास ते दिल्लीहून निघाले व २९ ऑक्टोबर १७६० या रोजी पानीपत येथे पोचले.

त्या अवघात अहमदशाह अब्दालीने अलीगढ काबीज केले आणि अवधचा

नवाब मुजाउद्दौला याच्याशी सल्लय करून घेतले आणि त्यानंतर १ नोव्हेंबर १७६० या रोजी तो पानीपतला पोचला.

सुप्रसिद्ध पानीपतच्या मैदानावर अफगाण व मराठे यांच्या सैन्यांचे युद्ध झाले. अब्दालीच्या सैन्यात ३० हजार घोडेस्वार व ३० हजार पायदल सैन्य होते. मराठ्यांचे सैन्य ४५ हजारांचे होते. अब्दालीच्या बाजूला फक्त सैन्यच मोठे नव्हते. त्याचे घोडेदल मोठे होते. एवढेच नव्हे तर त्याच्याकडे तोफादेखील होत्या. त्याची व्यवस्था पण चांगली होती.

अडीच महिने दोन्ही सैन्यांच्या परस्पर रांशी लढाने मोठ्या चकमकी होत राहिल्या. त्यातच, मराठ्यांचे बरेच नुकसान झाले होते. रस्त्या पुरवठा होण्यास अडचणी आल्याने

त्यांना फार काळ राहून करावे लागले. शेवटी १५ जानेवारी १७६१ या रोजी मराठे अफगाण सैन्याशी युद्धाला निघाले.

अब्दालीने आपल्या सैन्याच्या मध्यभागी आपला वर्जिर गावलीखान याच्या नायकत्वाखाली १८,००० चे सैन्य ठेवून त्याच्या उजव्या व डाव्या बाजूला पांच पांच हजारांच्या दोन तुकड्या उभ्या केल्या. त्यात जामन घोडेस्वार होते. त्यांचे प्रमुख होते नजीबुद्दौला व मुजाउद्दौला.

भाऊने मराठा सैन्याचे पण तीन भाग केले. मध्यला भाग त्याने स्वतःकडे ठेवला. उजव्या बाजूला इब्राहिम गारदी यांचे सैन्य होते व उजव्या बाजूला मल्हारराव होळकर व जनकीजी शिंदे यांची सैन्ये होती.

मराठ्यांनी तोफांच्या गोळीबाराने युद्धाला सुरुवात केली. ते फार शौर्याने लढले. सुरवातीला त्यांना बोंडे वघावून गेले. इब्राहिम गारदींच्या हल्ल्यासमोर नऊ हजार रोहिले हताहत झाले. याच प्रमाणे दुराणीच्या मघल्या फळीतील सैन्यावर भाऊने शावलीखानाला हल्ला करायला पाठविले. यज्ञ जवळजवळ त्याच्या पदरानेच पडले होते.

परंतु त्याच वेळी अब्दालीने १३ हजार सैन्यांची कुमक दुराणीच्या मघलीला पाठविली. तापयत मराठ्यांचा जोर कमी होत गेला होता. दोन वाजता विश्वासरावाला बंदुकांची गोळी लागली व तो तत्काळ धरण पावला. त्यानंतर भाऊ दिवावर उठार होऊन शोधने लढला. परंतु काही उपयोग झाला नाही. रावणे तीन काजेपर्यंत मराठ्यांचा धीर खचत गेला.

दुराणीच्या तीन चार घोडेस्वारांनी सदाशिवराव भाऊंच्या दागिन्यांचा मोहाने त्यांचे डोकेंच कापून नेले. अशा तऱ्हेने

Fullscreen

127

14 / 80

त्याने आपल्या देशाच्या रक्षणासाठी प्राणार्पण केले. तरी पानीपतच्या युद्धात पराभवांना जे अपयश आले त्याला कारणच तोच होता. त्याने दुसऱ्या कोणाचा सहा घेतला नाही. या युद्धात मराठ्यांचा नुसता पराभव झाला नाही तर त्याने सर्व मोठमोठे सरदार धरलीधी पडले. सह्याद्रीची शूर यैतिक बायका सुलसह पाणास मुकले.

महाराष्ट्रात हे युद्ध म्हणजे कलंकच होता. एक पिढीच्या बिडी ठार झाली. प्रत्येक कुटुंबातला एक वीर तरी बळी पडला. ५० लाख घोडे, तीन लाख गुरे, सहस्रावधि उंट, पांचशे हत्ती व अलोट वैभव ते घालवून बसले. या सर्वांचा पेशव्यांना धडाच बसला व २३ जानेवारी १७६१ या रोजी त्यांना देहाज्ञा आली.

पेशव्यांच्या वर्चस्वाला वण या पराभवानुळे धक्का पोचला. तरी मराठ्यांनी पुन्हा आपली संघटना केली. माधवराव पेशव्यांना या कामी फक्त बहाच मिळाले नाही तर मोठी क्रीतिपण मिळाली. त्यांनी आपल्या पूर्वेच्या पेशव्यांचे ज्येष्ठभोरने नमळात जाणव्याचा पुरेपर बन केला. १७७२ साली त्यांचा मृत्यू झाला. मराठ्यांच्या राज्याला पानीपतच्या युद्धा इतकाच मोठा धक्का माधवराव पेशव्यांच्या मृत्युमुळे बसला.

ते काही असो वण पानीपतचे युद्ध ही भारताच्या इतिहासातली अविस्मरणीय अशी घटना आहे. मराठे व सुसलमान यांनी या युद्धात परस्पराना इतके निर्वाध करून मोठे की इंग्रजांना त्याचा फायदा मिळाला.

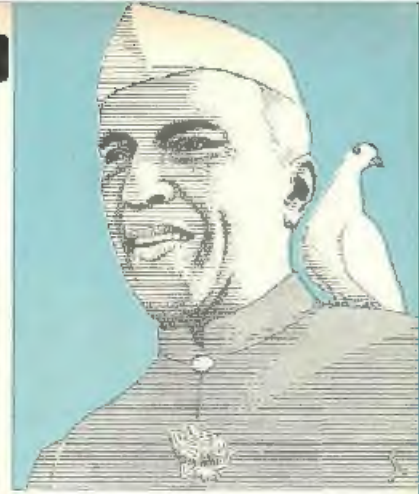
नेहरू चरित्र

[३१]

तुळगाच्या अधिकाऱ्यांनी काही दिवस तुळगाच्या आंगणाबाहेर बाडे दिले नाही. नेहरू उजाडण्यापूर्वी अर्धा तास बाहेर बाहेरल्यांबरोबर हिंश्यात व पत्रव्यास त्यांना परवानगी देण्यात आली. इतक्या लवकर हिंश्यापितण्याची परवानगी देण्याचे कारण त्यावेळी बराहुरलाजींना कोणी बाहेरून आण्य नव्हते व त्यांचा वण कोणी दिसणे शक्य नव्हते.

रात्री ज्या दिव्याचा उपयोग बराहुरलाजींनी करित त्याचा उजेड बाबण्यासाठी पुरेसा नव्हता. म्हणून ते लवकर आंधत व बाहेरून तीनचार बाजता उठत. आकाशातकी वक्षसे पाहण्याचा त्यांना नादच लागला. भितीच्यावर धुव तारा पाहून त्यांना विशेष आनंद होई.

एक महिनाभर जेलबार्डर व पाहारेकच्या-अशाच बराहुरलाजींना कोणी मित्र किंवा साथी नव्हता. म्हणून त्यांनी त्या काळाच्या तुळगाची तुळगा भारताच्या वारतण्याशी

कधी आहे. तुळगाची व्यवस्था बराहुरलाजींनी केलेल्या हातातच असे. कथानाच बाहेर नेमण्यात येई. तेच ओहोरमिथर, संपाकी वगैरेची कामे करीत.

बराहुरलाजींच्या रक्षात आणखी एक गोष्ट आली. तुळगांतले पुष्कळसे जेवरी मुन्हेभास नव्हतेच. त्या काळात एकाद्या घावात दंगा झाला तर जो कोणी हाती काय त्यालाच तुळगात घालण्यात येई. क्रिटींग अधिकाऱ्यांना ती संतवच पद्धत गेली होती. परंतु कुटुंबियांमधून दूर कोणाला एकदा ठेवणे करच मोठा डंडा आहे. थोड्याच

पावसाळा सुरू झाला होता. छप्पर गळत होत. खोल्यांतून ओल आली होती. रात्री मोतीलालजींचा बिछाना कोठे टेवाव-याचा हा प्रश्न होता. मधून मधून त्यांना ताप पण येई. शेवटी तुरुंगाच्या अधिकाऱ्यांनी त्या कोठ्यांना जोडून एक बन्हाडा बांधायचे ठरविले. तो बांधून पुरा होण्यापूर्वीच मोतीलालजींची सुटका झाली व त्या बन्हाड्याची 'मजा' इतरांना उपभोगायला मिळाली.

जुलैच्या शेवटी सप्त व जयकर दोघे सरकार व काँग्रेस यांच्यामध्ये तडजोड घडवून आणण्याची सुरुवात करीत आहेत अशा जफवा कानावर येऊ लागल्या. न्यायसंस्थेची अर्बिन् आणि सप्त व जयकर यांच्या मध्ये या प्रकल्पावर झाला होता तो वर्तमानपर्यंतून पसिद्ध झाला. सप्त व जयकर गांधीजींना

मेरेले. त्यांनी तडजोडीची उठाटेव कशाका सुरू केली हे जवाहरलालजींना कळते.

१७ जुलैला सप्त व जयकर नैनीच्या तुरुंगात जवाहरलालजींना भेटायला आले. त्यांच्या गांधी गांधीजींचे एक पत्र बरोबर घेऊन आले होते. त्याच वेळी तडजोडीच्या बोलण्याचे गुपित जवाहरलालजींना कळले. लंडनचे एक पत्रकार स्मोकोन्ब यांनी एक वक्तव्य तयार करून मोतीलालजींच्या परवानगीने प्रसिद्ध केले. हे २५ तारखेला प्रसिद्ध झाले. त्याच सुमारास मोतीलालजींना अटक झाली होती. त्या वक्तव्यातला तारांश असा होता की सरकारने काही अटी करून केल्या तर सत्याग्रह मार्ग घेण्यात येईल. त्यासाठी गांधीजी व त्या वेळेचे काँग्रेस अध्यक्ष जवाहरलालजी यांची अनुमति आवश्यक होती.

पाताळ कोट

[९]

[धूमक व सोमक कुंतल देशाच्या हेमिचांचा गावेष घालून कांसिनेचेचा सोवार्थ निघाले. कांही अंतर जाऊन गेल्यावर त्यांना एक वडाव तशी लागली. ते पाही पिके लागले तेथी एकाएकी बाही दावटी लोकांनी नेऊन त्यांचा वेरले. त्यांचा सरकार विरुध्द त्यांच्यावर भाज भेकणार इच्छयांत कां कोण जाणें, तो धांबला व त्यांचे पाव घटून माफी मागू लागला.]

धूमक व सोमक सणधर थक होऊन त्यांच्या कडे पहात राहिले. कारण- विरुपचे सर्व बागणे त्यांना विलक्षण वाटले. विरुप त्यांना नमस्कार करून म्हणाला- "तुम्ही दोघे काळसंवर यात्रिकाने मित्र आहा, म्हणून तुम्ही आम्हांला भन्नासारखे मित्र आहां हे तुला फसे फाव वाटले." आम्हा. जाशबाधुळे आमच्या हातून थूक विरुप धूमकच्या कमरेख बांचलेल्या काळसंवरच्या मंत्रदंडाकडे नोट दाखवून

"बांदोबा"

त्याचा फार मोठा शत्रु आहे. तो कोठे राहतो हे आहे का माहीत जुला ! एवढेच नव्हे तर मौक्तिक काळशेखर आप्त रावो कोठे झुकांमाला राहणार आहे हे आहे का माहीत जुला ?" धूमकने विचारले.

"मात्रिक या रानांत कोणत्या रस्त्याने शेका. आम्हांला तरी कोठे माहीत आहे ! पण तो बंडकारांप्रसंग महाकली राजसत्ताच्या पाताळ कोटांतल्या प्रदेशांत कोठे राहतो हे तर तुम्हांला माहीतच असेल. तुमच्या वरोपर काही अंतर येऊन मी दाखवीन पाहिजे तर !" विरूप म्हणाला.

"हा महाकली राजसत्ता कोण आहे जुला !" धूमक विचारांत पडला. धूमक विरूपला काही विचारणार एवढ्यांत धूमकने मध्येच त्याला अडविले व म्हणाला— "विरूप ! पण पहिल्याने थोडे काही तरी खालून घेऊन जुला !

जेवणाचे नांव काढताच विरूपाने आपल्या अनुयायांना विचारले— "येथे डोंग्या-सारखे महान उमे काय राहिले ? त्याच्या-पिण्याची व्यवस्था करा."

"जेवण सध्या आहे ! सर्वांनी जेवावयास यावे !" एक तरुण युवक म्हणाला. तो

विरुपा एक खास विश्वासपात्र अनुयायी होता.

विरूपने धूमक व सोमक यांना शेतगाही थाराची मेजवानी दिली निरनिराळ्या प्रकारचे मांस, फळे, मध इतके पदार्थ वाटण्यांत आले. दोघांना फार भूक लागली होती. दोघांनी पोदमर जेवून घेतले. पाहुण्यांच्या करमणुकीसाठी रानटी जातीच्या तरुण स्त्रीपुरुषांचे हुंदर नृत्य झाले. राणी झाले. काठी, नखवार, फरी गदगा, गाला फेंक आदिचे खेळ झाले.

धूमक व सोमक दोघांना जे काम कठीण वाटत होते ते एकाएकी थोर साध्यासारखे भासले. कालशेखर याचा शोध काढणे त्याका येतून त्याच्या स्वयंसेवमाणे कुंभीर राजसत्ता-च्या कैदेतून काढिलेला सोडविणे, सर्व त्यांना थोर वाटू लागले. धूमकच्या मना-पली शंका मान जघाप नूर झाली बघूची. काळशेखर आपला मंत्रदंड पगल मिळावा म्हणून काही युक्ति तर करीत नसेल. मंत्रदंड मिळाल्यावर तो आपणाला ठार केल्याशिवाय राहणार नाही.

काय बाटेक ते झाले तरी, किती संकटांना तोंड पावे लागले तरी राजसत्ता

काढिलेलेला राजसत्ताच्या हातातून सोड-विलेच पाहिजे. धूमकने मनांतल्या मनांत फक्त ठरविले होते. मेजवानी संपल्यावर थोडा वेळ विश्राम करून ते पुढच्या मुका-मावर निघाले. या खेपेस त्यांच्याबरोबर विरूप पण होता. त्याच्याबरोबर प्रचुप्य वाण व माखा आणि एक लांबलचक दोरी पण त्याच्या खांब्यावर होती.

दोघे रातांतल्या बाटेने एक तास सर नाखल्यावर डोंगरी प्रदेशांत आले. खोल्यांत एक नदी वहात होती. ती नदी पार करून पलीकडे जावयाचे होते. विरूप पुढे

म्हणाला— "मात्रिक काळशेखर आजच सकाळी आमच्या गावी काही वेळ विश्राम करून पुढे गेले. ते आम्हांला सांगून गेले की कोणी त्यांचा मंत्रदंड घेऊन आला तर त्याचे सर्व प्रकारे आदरातिथ्य करावे व ज्याच्याजवळ तो नसेल त्याला जंगलांत पाकळ टाकताच ठार करावे."

ते ऐकून धूमकला फार आनंद झाला, पण एक शंका बाराळी. कदाचित काळ-शेखरचा सातही काही गूढ हेतु असावा.

"आम्ही काळशेखरच्या निवासस्थाना-कडेच जाऊ आहो. कुंभीर नावाचा राजस

होता. तो नदी काठीं बैठल पोचला. चकित होऊन त्याने पाठीमागून येणाऱ्या घुमक व सोमक दोघांका हांक मारली. दोघे पोछ्यावरून उतरून विरूपवचळ आले. त्यांनी तेथून एक पक्ति पळत सोडणारे दृश्य पाहिले.

नदीच्या काठीं तुटलेले धनुष्य बाण, भाले वगैरे शस्त्रे व रक्ताचे डाग होते. त्यावरून तेथे मुकातेंच एक छोटेशानी युद्ध शास्त्राचें स्पष्ट कळत होतें. काठावरच्या चित्तलांत पायांच्या छुणा दिसत होत्या. त्या दाखवून विरूप म्हणाला—“या प्रदेशांत

आमच्या जातीचे लोक रहात नाहीत. गिळ जातीचे लोक राहतात. त्यांच्याशी आमचे वैर नाही, मित्रतापण नाही. प्रवटा रक्तपात कोणासाठी आला हें नाही कळत मला! मी नदी काठांनें जाऊन पाहून येतो. तुम्ही दोघे येथेंच थांबा.” असें सांगून तो काटाकाठानें कांहीं अंतर चढून गेला.

विरूपळा पादळांच्या छुणा दिसवता. त्या पाहून त्याला कालशंकरची आठवण झाली. त्याच्या जिवाला तर काही धोका नाही झाला! त्याच्या सडावांच्या लुणां कोठे आहेत का हे पाहण्यासाठी तो पोडा बांधला. त्याबरोबर एक भाळा त्याच्या डोक्यावरपडून जाऊन एका दृतावर जमिनींत रुतला.

विरूप लगेच साळ इमा राहिला. त्यानें माथें वळून पाहिलें तर जागली एक माळा बिबेसारखा त्याच्याकडे येत होता. तो सरोव एका बाजूला जमिनीवर झोपला. भाळा जमिनींत जाऊन पडला. विरूप पुन्हां उठूं लागला—“रक्षस सेवक! बरा मंदिरास तुझ्या भातळ्यांची माळ गळ्यांत घालून घेईन.” असें म्हणत एक आडदांड गिळ त्याच्याकडे येत असलेला दिसला.

पाणी गेलें. तो वर तोड आले की ओरडे—
“विरुपा! सोड मला, जरे! मी पुष्टिद!”

तो आवाज ऐकून धूमक व सोमक चांचव आले. ते पांयले तेव्हा विरूप त्या भिलाला पाय धरून पाण्याबाहेर कोडीत होवा. ते पाहून धूमकने विचारले—
“विरूप! कोण रे हा! भिल जातीचा वाई वाटतं! काय शळें?”

“माने लपून मला डार करणाऱ्या हाच रचला होता. मी त्याची खोड मोडली. झाले स्वतःचें तें नांव सांगितलें आहे त्यावरून हा सामान्य भिल नसून त्याचा सरदार आहे.” विरूप म्हणाला.

धूमक व सोमक त्या भिलावरून आले व त्याला विचारले लागले—“काय रे! कोण तू! वा विरूपला डार करणाऱ्यात तुझा काय हेतू होता?”

भिल पाणी ओकत होता. थोडा दम घेऊन म्हणाला—“राजसैनिक हो! तुम्हीच जातीचा माया करा! माझे नांव पुष्टिद! मी भिल जातीचा नायक आहे. एका रासा-पूर्वी माझ्या दहाव्या तरुण बायकोला हा विरूप व त्याचे कांही मित्र धरून घेऊन पाण्यात बुडविले. त्याच्या नाकातोंडात

करून यांनी त्याची घेतून नदीत फेकून दिली. हा व बाचे अनुयायी माझ्या नायकोला कोणत्यातरी राक्षसासाठी धरून घेऊन गेले आहेत. जे लोक स्वतःचा जीव वांचवून परत आले त्यांच्या तोंडी मला हे सर्वे झळले.”

पुष्टिदच्या तोंडा ते वृष्ट ऐकून सर्वांना आश्चर्य वाटले. धूमक पुढे काही विचारणार एवजात विरूपनें जवळ जाऊन पुष्टिदला विचारले—“तुझ्या बायकोला उचलून नेणा-रांत मी होतो, हे तुझ्या कोणांनीं तुला सांगितले! त्यांनीं मला पाहिलें का! ते मला ओळखतात का! गप्प घे! उगीच असें खोटे बोलूं नकोस! मी आपल्या बायकानें तुझ्या आंतख्या बाहेर काढीन. दृष्टांत ठेक!” त्यानें जसें म्हणत आपला माखा उगारला.

धूमकने विरूपाचा हात धरला व त्याला अडविलें. पुष्टिदकडे वळून म्हणाले—
“पुष्टिद! तूं चूक धरतो आहेस, जसें मला वाटतें. गेले पांच दहा तास विरूप आमच्याबरोबर आहे. तूं कोणत्यातरी राक्षसाविषयी म्हणत होतास. त्याच्या अनुयायांनींच विरूपची बदनामी करण्या-

साठी त्याचे पांव घेतले असेल! तुमच्या दोघांच्या जातीनें परस्परांशीं भांडणें व्हायें, या दुष्ट हेतूनें त्यांनीं तसें सांगितलें असेल. स्वातः त्यांचा काही स्वार्थ होता. तूं कोणत्यातरी राक्षसाचा उल्लेख केला होतास. तें ऐकलें वाच्यी. त्या राक्षसाचा वध करण्यासाठीच आम्ही निघालो आहो. तुझ्या बायकोला पण सोडवून आणूं. तूं मुझीच फिकीर करूं नकोस!”

धूमकनें एवढें सांगितल्यावर त्याची चूक पुष्टिदच्या लक्षांत आली. त्यानें विरूपजवळ याफी मागितली. धूमक व सोमक यांच्या

सूचनेवरून दोघे परस्परांना हेमने सेटले. स्थानंतर धूमक व सोमक यांना नदी पार करून बावयाचें आहे हें कळल्यावर पुलिंद म्हणाला-“तुम्ही येथेंच थांबा! मी आपल्या गांची बाळगून दोन नावा घेऊन येतो. रथांत बसून तुम्हांला आपल्या घोड्यांसह सहज पार जातां येईल.” असें सांगून तो आपल्या गांवाकडे धांवत गेला.

थोड्या वेळाने दोघे दोघे भिन्न दोन नावांत बसून आले. धूमक व सोमक एका नावेत बसले. विरूप घोड्यांरोबर वुसपा नावेत बसला. दोन्ही नावा बसून दोघे भिन्न नदी पार जाऊं लागले. नदीच्या मधोमध पोचतांच धूमकच्या कमरेला बांधलेला मंत्र-दंड लगेच सापासारखा एकदम फडा वर करून उभा राहाला व पूर्वीकडे तोंड करून ‘फुसफुस’ असा शृंकार सोडूं लागला.

ते पाहून विरूप अकित होऊन कोही बोळणार इतक्यांत होंगराच्या टोंकावर बसलेली एक धार वाणासारखी उधळ आली व मंत्रवेडाका सांप सगळून आपल्या पंजांत घेऊन वडाकरी मंत्रदंड एका धळकट दोरीला घट्ट बांधलेला होता व दोरी धूमकच्या कमरेला बांधलेली होती. म्हणून तोवेखीळ बरोबर उडूं लागला. सोमक जोरानें ओरडला व बाण सोडून घारीला मारण्याच्या विनंतीत होता. परंतु बाण पुसकला लागेल या भीतीने त्यानें बाण सोडला नाही. तिकडे विरूप “शांथवी!” म्हणून इतक्या जोरानें ओरडला कीं होंगरावर आकृंत त्याचा प्रतिध्वनी ऐकूं आला. त्यानें आपल्या लांघावरच्या दोरीचा फांस घारीवर फेंकला.

[पुढील गोष्ट पुढील अर्का]

कलियुग भीम

विकलाकांतें हड सोडला नाही. पुन्हा झाडाजवळ गेला, घेत खांधावर काढून घेतले व स्वस्थानाच्या बाटेनें नेहमीप्रमाणे मानपणें व्याज, जागरूक. तेन्हां मेतांत बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला-“राजा! तुझ्या-सारखे कठीण कामाची जबाबदारी शिरावर घेऊन त्यांत प्रक्षम्वी होणारे कचितच आढळतील. परंतु कशिकेतुप्रमाणें बालेले शत्रु भेकडेनें गमावून बसणारा कोणी बेट्यार नाही. तुला कंटाळा येऊ नये म्हणून करमणूकीसाठी त्याची गोष्ट सांगतो. ऐक!” असें सांगून तो गोष्ट सांगूं लागला.

नवकेंतज नद्याच्या नगरीत पुष्पकेतु नांवाचा राजा राज्य करित असे. तो एक प्रजावत्सल राजा होता. त्याची प्रजा राजाच्या रक्षणासाठी आपला जीवदेखील

वेताळाच्या गोष्टी

आणि सरोवराने एका वर्षाच्या आत राजाका एक मुलगा झाला. राजाने त्याचे नाव शशिकेतु असे ठेवले.

शशिकेतूच्या अंगात वडिलांचे सर्व सद्गुण दिसत होते. त्याच्या अंगाी शौर्य, साहस व पराक्रमपण वाहुं लागला. धर्वात आज्यावर त्याला मुली सांगून मेऊ लागल्या. एकाहून एक मुंदर राजकन्या असून त्याला एक देखील पसंत पडली नाही. पण त्याने सरी गोट सांगितली नाही व म्हणाला—“बाबा! माझ्या लक्षाची इतकी धाई काय आहे!”

एकदा त्याने पुरोहिताला विचारले—

“माझ्याशी लग्नाला योग्य कन्या कोठे आहे का?”

पुरोहित म्हणाला—“आहे! सद्गदका

राजा जिवरेण याच्या मुलीशिवाय तुझ्याशी

लग्नाला योग्य मुलगी कोणी नाही.”

ते ऐकून शशिकेतू आपली तलवार

मेऊन व घोड्यावर असून सद्गदका वाटेने

निघाला. तो राजधानीत एका म्हातारीच्या

घरी उतरला. तो तिला म्हणाला—“मी

तुमच्या वेशाच्या राजकन्येशी विवाह

करण्यासाठी आलो आहे. काय केले म्हणजे

मला यश मिळेल.”

बांदोबा

म्हातारी मुक्कामा सोडून म्हणाली—
“वेळण मुला! तुझ्यासारख्या शेंबरावर
राजकुमारांशी तिने आजवर लग्न केले
असेल. त्यांची मुंडकी कापून त्यांचे तोरण
बांधून ठेवले आहे तिने. माझा सला
विचारशील तर आल्या वाटेने बरी परत
जाण्यांत क्षदानपण आहे.”

“ने अलक्ष्य! मी नाही परत जाणार!
काय वाटेस ते झाले तरी मी तिच्याशीच
लग्न करणार!” शशिकेतू म्हणाला.

“आतां काय सांगू मुला! आपल्या

राजाची मुलगी चार वर्षे क्षमाची नसताना

एक मांत्रिक तिला उचलून घेऊन गेल्या

होता. नंतर राजाने जाहीर केले की मुलगी

राजवाड्यांत सुरक्षित आहे. दोन वर्षांपूर्वीच

ती मुलगी मोठी झाली. तिच्या लक्षासाठी

तयारी सुरू झाली. तिच्या रूपाचे वर्णन

ऐकून चिरवेस राजकुमार आपल्या नशीबारी

परीक्षा पाहण्यासाठी आले. पण राजकुमारीने

एक अट ठेवली. येथून दहा कोसावर एक

कलियुगीमीन राहतो, जो कोणी त्याला

दार करून त्याचे मुंडके आणून दाखवील

त्याच्याशी ती लग्न करील व ज्याला त्या

प्रकृतीत यश येणार नाही त्याचे मुंडके

गेल्या. राजाकडे तो आल्याची बर्दा पोचता

कातून शारातपोर टांगण्यांत येईल. म्हणून
तुं हिच्याशी लग्न करण्याचा विचार मनानून
काढून टाक.”

“इतका दूर मी गेलो आणि आतां
हार मानून परत जाऊं म्हणतां! तर मग
राजा कां नाही तिचा हा तन्हेवाईकपणा
बंद करीव?” शशिकेतूने विचारले.

“आतां तुला मी काय सांगूं? अरे तो
आपल्या सुखोत्सापण भितो!” म्हातारी
म्हणाली.

दुसऱ्या दिवशी शशिकेतू राजवाड्यांत
प्रकृतीत यश येणार नाही त्याचे मुंडके

बांदोबा

Fullscreen

127

X

◀

⋮

▶

30 / 80

हक्कणार नाही त्यांचे मुंडके कापून किल्ल्याच्या फाटकावर रांगून ठेवीत."

शशिकेनू जोरातें हंसला व म्हणाला—
"जर त्या कलियुगी भीमाचे मुंडके कापून बाणून देऊं झकलें नाही तर मी परत कशांना येईन ? आपल्या गावी निघून जाईन. खाट्याची मोनर वाढविण्यासाठी मी मुंडके काढला इकडे कां येईन !"

राजकुमारीने त्याच्याकडे डोळे वटावून एकदां पाहिलें व म्हणाली—
"तू आपल्या मायातें येथवर बाळत येशील !"

शशिकेनू बोळ्यावर असून भीमकानाडे निघायला.

भीमबन एक सुंदर वन होतें. खोल रानांत येथ्यावर त्याका एक घर दिसलें. त्या घराजवळ जाऊन त्यानें दार ठाड्याचें. एका तरुण मुलीनें येऊन दार उघडलें. शशिकेनूला पाहून ती थोडी नवापस्यासारखी दिसली. नेत्र निनें निघारले "कोण तूम्ही ! काय काम आहे !"

शशिकेनू थक होऊन तिच्या रुपाकडे पहात उभा राहिला. "मी एका कन्यासाठीं आलों आहे. कलियुगी भीम कोठें राहातो. माहीत आहे का तुला ?" त्यानें विचारलें.

"हेच त्याचें घर आहे. पण त्याच्याशी तुमचें काय काम ?" तिनें विचारलें.

"त्याच्याशी युद्ध करून त्याला ठार करून त्याचे मुंडके राजकुमारीला देणार आहे व तिच्याशी लग्न करणार आहे." तो म्हणाला.

"त्याला जिकणें अक्षय्य !" ती मुलगी म्हणाली.

"जिकुं शकला नाही तर त्याच्या हातां मरावें लागेल. पणहेंच ना ! मी म्हाजा तयार होऊनच आलों आहे." शशिकेनू म्हणाला.

"मी त्याची मुसमी आहे. ती उबळच कांढें तरी झाडावाली झापला असेल." ती म्हणाली.

"बरे केतों." असें सगळून ती निघाला तेव्हा त्या मुलीनें त्याला बोलावले व म्हणाली—
"त्याचें मुंडकें हातीं आलेच तर तें लाली जमिनीवर ठेवूं नका. हातांत घेऊन सरळ माझ्या जवळ आ !" तिनें दाखवलेल्या घाटेनें शशिकेनू गेला. त्यानें बोगरासारख्या त्या महाकाय कलियुगी भीमाला झाडावालीं शोपलेलां वुरून पाहिलें. त्यानें जवळ जाऊन त्याला जोरातें लाथ मारली. तो उठून उभा राहला व विचारलें—
"मला कां उठविलेंस ?"

"तू कलियुगी भीम असशील तर तलवार घेऊन ये तुझा माझ्याशी." शशिकेनू म्हणाला.

कलियुगी भीम कांही क्षण वेतल्या- शिवाय त्याच्याशीं युद्ध करूं लागला. शशिकेनूनें पण तलवार उघडली नाही व त्याच्याशीं जुस्ती खेळूं लागला. कलियुगी भीम खाली पडला. शशिकेनू त्याच्या छातीवर पाय ठेवून म्हणाला—
"मी तुमें होंकें कापणार आहे."

"वे कापून ! मी कोठें अडवीत आहे तुला ?" कलियुगी भीम म्हणाला.

बांदोबा

बांदोबा

शिताफीने तलवार काढून कश्चिकेतूने त्याचे मुडके कापून घेतले व ते एका हातात धरून निघाला. दोन तीन पावलेच तो गेला असले, “काव काव !” करीत दोन तीन पावले त्याच्या होक्यावर उकत आले. कश्चिकेतूने कलियुगी भीमाचे मुडके हातातल सोडले व आपल्या तोंडावर दोन्ही हात ठेवले त्याने हात उचलून पाहिले तेथे त्याला तेथे ने कावले विसले नाहीत की ते कलियुगी भीमाचे मुडके विसले नाही

ता क्षणशर किंकर्तव्यविमूढ मिथिनीन उभा राहिला व पुन्हा कलियुगी भीमाच्या

वरी शस्त्र आणि ते घडले व त्याने त्याला मुरलीच्या नासिकेत

तो म्हणून वळून म्हणाली तुम्ही पणजे पुराजमी जाह आणि त्या कावक्याव भ्यालात ! माया सखबाप्रमाणे वागला असतात तर तुम्हाला बळ आले असते, था वरेच कलियुगी भीमाचे मुडके जमिनीवर टाकल्याशिवाय माझ्याकडे घेऊन या ”

कश्चिकेतु पुन्हा शाडावबळ जाऊन पाहता तो, कलियुगी भीम वणु कांहीं कांहींच झाले नाही असा द्राडावाक्य पहिल्यासारखाच धोरत पडला होता कश्चिकेतूने त्याला जागे कले, त्याला नीट पाहून त्याचे डोकें कापून घेतले आणि सरळ त्याच्या घाई गेला.

याच्या हातान कलियुगी भीमाचे मुडके पाहून ती मुझरी म्हणाली ना आता राजकन्येकडे आणि दाखवा हे मुडके सर्वांसमक्ष हे कलियुगी भीमाचेच मुडके आहे हे कबूल करायला लागला ती ते मागेल पण मुस्ती ते तिला देऊ नका रुमेन ते जानून टाका. त्यानंतर राजकन्येशी विवाह करण्यात काणतेहि विघ्न येणार नाही, एवढेच म्हणे तर

राजकुमारीचा अकालमृत्यु त्यामुळे

वर, मी येता सर्व काम आटोपून मी येईच परत येईन. मी येईच राहाशील ना तोपर्यंत ! त्याने तिला विचारले, टाकावार्थी होके हलवून ती बरान निघून गेली.

कश्चिकेतु कलियुगी भीमाचे मुडके घेऊन राजधानीत पांचला तो पर्यंत रात्र पडली होती. थोडे दिवस होते. पाहाणेकरी शक्य त्या पन्थुन शकत बसत होत

कश्चिकेतुने राजवाड्याच्या भिन्नद्वारावर पातलाच राजकन्येकडे आल्याची वरी कथावेली आली व ह पहा कलियुगी भीमाचे मुडके. नीट पाहून ते त्याचेच आहे ना ? त्याने विचारले.

राजकुमारी मुडके पाहून म्हणाली टोच त्याचेच झाले मी माझी भट नसले चलीम आता ते मला देऊन टाका राजकुमारी म्हणाली.

हे मुडके तुला देण्याची भट नसली. जसे सांगून कश्चिकेतु बाहेर निघून गेला. मुडके डाल्या हातात पट्ट धरले आणि मला हे मी कलियुगीच्या काठका त्याने दाखवून ठेवणार आहे. तू ते ठार केले. नंतर त्याने कलियुगी भीमाच्या

वेऊन काव करणार आहेस ! जसे म्हणत राजकुमारी त्याच्या शोकोपाड जाऊ लागली

कश्चिकेतु सरळ, पाहणेकरी शोकोटीजबळ बसले होते तेथे जाळा. ती कलियुगी भीमाच्या डोक्याचे तत्त्वातीत तुकडे करून विग्नवांत टाकू लागला राजकुमारी पांढ्याने अचडली. ती त्याच्या हातातल ते मुडके घेण्यासाठी ओढातण बळ लागली. त्याने उजव्या हातानेच्या तत्त्वातीन राजकुमारीला

शिताफीने तलवार काढून शशिने त्याचे मुडके कापून घेतले व ते एका हातात धरून निघाला. दोन तीन पावलेच तो गेला असले, “काव काव!” करीत दोन तीन पावले त्याच्या होक्यावर उडत आले. शशिने त्याने काळियुगी भीमाचे मुडके हातातल सोडले व आपल्या तोंडावर दोन्ही हात ठेवले त्याने हात उचलून पाहिले तेथे त्याला तेथे ने कावले विसले नाहीत की ते काळियुगी भीमाचे मुडके विसले नाही

ता क्षणशर किंकर्तव्यविमूढ मिथिने उभा राहिला व पुन्हा काळियुगी भीमाच्या

वरी शस्त्र आणि ते घडले व त्याने त्याला मूर्खत्वा शशिने

तो मरण करून म्हाणाची तुम्ही पणच पणमी जाह आणि त्या कावल्याच म्हाणात! माया सखबाप्रमाणे वागला असतात तर तुम्हाला बस आले असते, था खरेच काळियुगी भीमाचे मुडके जमिनीवर टाकल्याशिवाय माझ्याकडे घेऊन या.”

शशिकेतु पुन्हा शाडानवळ जाऊन पाहतो तो, काळियुगी भीम वणु कांहीं कांहीं झाले नाही असा द्राडावाच्य पहिल्यासारखाच धोरत पडला होता शशि कानून त्याला जाणे कसे, त्याला नीट पाहून त्याचे होके कापून घेतले आणि सरळ त्याच्या घरी गेला.

याच्या हातान काळियुगी भीमाचे मुडके पाहून ती मुझरी म्हाणारी ना आला राजकन्येकडे आणि दाखवा हे मुडके सर्वांसमक्ष हे काळियुगी भीमाचेच मुडके आहे हे कबूल करायला लागला. ती ते मागेल पण मुझरी ते तिला देऊ नका म्हणून ते जानून टाका. त्यानंतर राजकन्येशी विवाह करण्याचा काणनेहि विघ्न येणार नाही, एवढेच म्हणे तर

राजकुमारीचा अकारुमृत्यु त्यामुळे

तर, मी येता सर्व काम आटोपून मी येईच परत येईच. मी येईच राहाशील ना तोपर्यंत! त्याने तिला विचारले, हाकाराची होके हळूचून ती बरान निघून गेली.

शशिकेतु काळियुगी भीमाचे मुडके घेऊन राजधानीत पांचला तो पर्यंत रात्र पडली होती. थोडे दिवस होते. पाहाणेकरी शशिचा पणून पाहून बसले होत

शशिकेतुने राजवाड्याच्या निघात रात्र पाहून राजकुमारीकडे आल्याची वरी कथाही आली ह पहा काळियुगी भीमाचे मुडके. नीट पाहून ते त्याचेच आहे ना?” त्याने विचारले.

राजकुमारी मुडके पाहून म्हाणारी होय त्याचेच झाले मी माझी भट नसले चलीम आला ते मला देऊन टाका राजकुमारी म्हाणारी.

हे मुडके तुला देण्याची भट नसली. जसे सांगून शशिकेतु बाहेर निघून गेला. मुडके डाल्या हातात पट्ट धरले आणि मला हे मी काळियुगीचा पांढका त्याने दाखवून ठेवणार आहे. तू ते ठार केले. नंतर त्याने काळियुगी भीमाच्या

वेऊन काय करणार आहेस?” जसे म्हणत राजकुमारी त्याच्या पांढकात जाऊ लागली

शशिकेतु सरळ, पाहणेकरी शोकोटीजवळ बसले होते तेथे जाऊ, ती काळियुगी भीमाच्या डोक्याचे तत्त्वातीत तुकडे करून विघ्नवांत टाकू लागला राजकुमारी पांढकाने अडली. ती त्याच्या हातातल ते मुडके घेण्यासाठी ओढायला बसू लागली. त्याने उजव्या हाताने त्या तत्त्वातीत राजकुमारीला

भ्रमा विचार करीत शेतकरी आपल्या घरी निघून गेला.

‘तुला दडिग्यात त काढ पाण्याने हाणे
मिळाले त मिळाले पणु मिक्याला
वाल्यावर जो पसंम ओढवला होना त्याचा
हेव करच तो म्हणाळा “त्वा भयकर
पणु का घशान जायला तुमच्यापैकी कोण
तयार आहे’

‘बाप रे बाप’ या पातीला पाहनांच
माझे झळे पादर हातील ” मोठी म्हणाली
‘हे सर्व म्हा मलिकेच्या हातामुळेच
भोगावे लागत आहे. हिते मा बेळी
भोगरीच्या कृपांचा हट्ट का घराबा, मी
म्हणजे’ ” दुसरी म्हणाली

‘हाय ही चुक माझीच मीच जाईन
त्वा पातीकडे!’ मलिका कापण्या अवाजात
म्हणाली

हीच एका आठवण्यानंतर मलिकेला-
बरोबर बैठून शेतकरी त्या वाक्याकडे
निवाळा. पहिल्यासारक्याच त्वाँरें स्निहक्या
उधक्या होत्या मलिका सरळ भोगरीच्या
बेलाजवळ होती व तिने एक कळी तोडली.
लोच ती पास प्रगट झाली तिला-
तर तिची काय रत हाईल, देवच जाणें पणुन, त्यांत तिचं काळकारु हाळे.

चांदोबा

मपल्या पडलेली त्वचा व चाणरडे जाळ
तोंड पाहून मिला मिचा किल्ल वळ व
निम्या शंभार प्रगट उभं गहालं

‘तुझे नांव काय’ त्या पातीने थोड
आवाजात विचारले व पुढे म्हणाली
‘मलिके’ तुला येथे कसनाच वास होणार
नाहीं. तू जर हाहण्यासारगी वगळीय
तर तुला येथे मुसच मिळेळ. तुला कोणतीहि
उणीव भासणार नाही, तुला वाटेक त्या
लोकीत राहा. तुला माझ्याशी जेव्हा जेव्हा
मोलावे वाटेक तेव्हा या भोगरीची एक
कळी तोड मी प्रगट होईन.” म्हणत पास
शुद्धपात निघून गेली

शेतकरी आपल्या मुलीबरोबर त्या
वाक्यांत तीन दिवस राहिला. त्यांना
वाक्यांत त्या तीन दिवसांत कोणी दिसले
नाही पणु सिन्ही नेळ मॅपक दोई व
कोणत्याहि गोरीची उणीव भासली नाही

‘आता तुम्ही घरी निघून या. सार्दे व
बहिणी तुमची वाट पहात असतील’
मलिका आपल्या बटिलांना म्हणाली दोन
कण्याने पण विचार केला की तेथे फार दिवस
राहाणें बरोबर नाही. ती घरी निघून गेली
आणि आपल्या शेतीच्या कामांचा समस

मलिका आपल्या बटिलांना फारकापर्यंत
पाचबायला गेली होती. परत येते बेळी
तिने एक कळी तोडली, स्मोच ती भयंकर
पाळ प्रगट झाली.

त्या पातीला पाहून मलिकेला तिची
दया आली. तिच्या वाटले की तिच्या कसका
तरी कष्ट असावा, ती कष्ट आपल्याला
दूर करतां आला तर आपण करावा असे
तिला वाटले.

ती त्या पातीला म्हणाली ‘तुम्ही मला
व माझ्या बाचांना हातकें भेमानें वाचवले
त्या वेळ ती तपशी फार फार आता

चांदोबा

२०

माहे. मी ह्यांना परी पाठ्यून वित्त आहे
मी आतां तुम्ही मांगारु ते खुशीने करण्याचा
यथायक्ति बल करीन."

"पक्षिके तू हों सर्व मरापावन का
बोलेत आहेंस ! तू किती बाजुक व सुंदर
वाहेस, माका धिनुमणा पाहून तुला राक्षी
आ नाही व बदली आवर्त्यच आहे
तु शरीर हर गळत राहो " पान
माफा संवे च-अन होय पाहन
वक्तक या दुटयांक ही कल्प

पु. रा. ला. "है" म. ला. सु. व. २५
 व. २५. ११. २. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

आगुलकीने वारोंन काय वाटेक तें आशें
 तरी मी तुम्हांला सोडून जाणार नाहीं.”
 मल्लिका म्हणाली.

“हे पहा पक्षिभे ! माझ्या आठव
तून काय तो लूच आजून पक्ष्य
आमाश्याच्या तंतूच्या प्रसिध्देला
आपल्या सर्वां जायतीं परधानी देते ती
तेंथे तीन दिवस रहा न चवथ्या दिवशी परत
ये. मी हे निवडी दिवस तुझी वाट पहाऊ
गहीन. तू आली नाहीस तर मी त उडी
घेऊन जीव देईन. मी तुझ्यावर विश्वास
देऊन तुला मृतः होऊन पड्यान आन
मला पसवं तकोस !”

अनाचारवा आली, प्रतिपेक्षा प्रतिक
आपल्या वरीं गेली. तिला भूत जेव्हा
बडिलावा व बडिणीवा फार फार आनंद
साला. पुन्हा बडिणीवा भेट हाडत हे
सम्राट देखील त्यांना वाढत नव्हतं त्यांनी
म्हणून "प्रिय" बडिणीवा निमारातून वर
विचार. बडिणीवा म्हणून वा पल
मोठा दुःखी बडिणीवा म्हणून वा पल
मोठा या बडिणीवा देवता, राजा, राज्य
या सर्वामागे कं व गुंन आहे हे मात्र
माहीत नाही

महोदय साहोपाधी वर्णन कृत
दशम्या मनाते पाणीवर्णी जी भाति होनी
ती पार वाहीती शरीर त न न वर
न न पनगमाते कृत न न श
न न पत्तिका २ अनादी न पत्तिका न न
न न न न न न न न न न न न
न न न न न न न न न न न न

चवथ्या दिवशी सकाळी पण मलिका
जाने भाक दाही चवथ्या दिवशी राती
व नाहीं. मलिका जेवून सकाळ
पंध्याय ऐचली तोपर्यंत संध्याकाळ
इ. ल. होत

नी पांचली जेव्हा तिला हे दाखव जाय
= मग ती पाणीचा बेल बाळू मगला हाता
मी लवकर तेंकलजवळ गेलं मुकद पाक
बली चका हातीं तितें म कली नावली
मग मल जेव्हा मली मली

काय झाले कौणाला ठाकक हणू
 वाचन होऊन मी इका वेड ड पाठ म मली
 मला इ दिव्य क्राणी मी कणम
 मयलाना जेव ज म वे मला वातुल
 मी शासन मोरी म म मयलाना
 म म मली पावलीला वाहून म मली
 म म मली मली मली मली मली

“मी तुझ्या खाडीच मरत आहे. तुला भेटण्यासाठीच इतका वेळ किंवा राहते पाहतासेच आहेस” पालू म्हणाली

“दी आले ना आता. आता मरणाची काय गरज ?” असे म्हणत मल्लिकेनं पाळीला उभं झुन घेण्यासाठी हात पुढे केले.

'लव' हान लायराय पाठ अद्वय न
 व निष्कर्ष रागों एक तमना सुकृति दिग्ग
 नो वृत्ति री राजकुमार ह ना है मार्य
 रागकुमार हन हन दिग्ग हान

५३ क. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

“मछिके’ मी हापयस्त झाल, त्याला भक कारण झाले. मी नेहमी सुखोपभोगाने, गुरफटलेला किंवा युद्धाच्या काळात गुतलेला भयं दया व आदारां कसे असते हे मला माहीत नव्हते. कधी मी दानधर्म केला नाही, फाटक कपडे घातलेल्या गरीब इतिहासांना पाहून त्या वाटण्यांशी मला त्याची भूषा वाटे, एक दिवशी मी एका तिकाच्यावर मीरडला व लगेच एक पाणेशी पाक झाला, असा सन्देश मी हापयस्त होता म्हणून माझे घर म्हणजे येणाऱ्या जाणाऱ्यांना घमकाळेसाहसा झाले होते, पण मी एका झाडाच्या बुधास राहू लागली, माझ्या घमाळे प्रतीक म्हणून मोगरीचा एक वेळ व, लक्ष्मणमोर दगवला. त्या वेळाळा लागलेली पहिली कळी त्या मरणीच्या हातात जाईल

तिने मला घुणा केव्हाशिवाय हात लावला तर मला हापयस्त मिळेल. मला माझे माहेर मी त्याच रूपाने मरणास असे मला वाटले त्याच प्रमाणे त्या क्षीने मला प्रभार वागवले नाही तर निला देखील खात्रीने मरण येईल असे देखील मला वाटले.” राजकुमार मछिकेला म्हणाला.

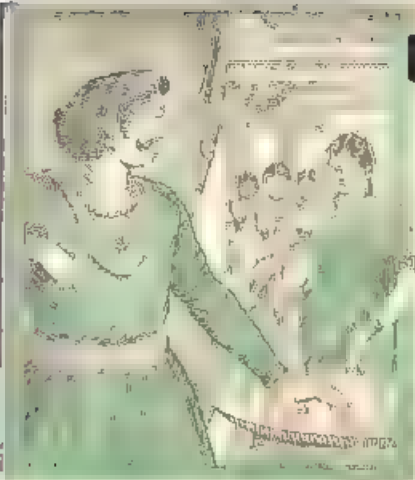
तोच त्या मोगरीच्या वेलाजवळ गेली तेव्हा ती वेळ पुन्हा हिरागारास सांगेल दिवस त्याला पुढील कळ्या लागल्या होत्या लगेच सत्यात्वात दस दाभी विंगू लागल्या व सर्व महाल राजवजून गेला मछिकेची राजकुमारीचे शाराभाटाने रुम झाले तिचे आई वडील व बहिणी सर्व लढाया हुजर हाते व सर्व त्या बाळां व राहू लागले

रत्ना निरुप

काभी देशाचा राजा अचानक धाऊ गेल तेथे काय क्षमासाठी जात नाही हे मुक्या नेकता पयली सांगली एक मरा माव होती म्हणून बापांनी माया ठेवत को होती परंतु मुलीला जसे वळण मळत वर पाहिले होते, झाले नाही एका प्रबंध राजाला खनांनी युद्ध मारले, माझे लग्नाचे स्थान परतीच्या मछिके तिची काळजी घ्यायला नाकीत मळत ठेवली

राजा निवृत्त सेव्यावर राजकन्येला सर्व मछिके वाटले, ती दररोज रात्रीच्या मळत व दान वळी देला जाऊ लागली मळत दिवसानो राजकन्येला राजवळण मळत व दान अंतरावर असल्या मळत राजकन्येला एकदा मळताने ओरडली व दान्यात वटकी मछिकेला मिळत मळत त्या जावेसे वाटले ती पुढारणी राजावर ओग्या व वरान वेळे वाट मळत राजाच्या दयाया निवृत्ती आग्या

वरक्यानिही ती वरी परत आली. तिच्या मैत्रिणींनी तिच्या गुपकळ विचारले परंतु तिने कधी ती वृडाळी व कधी हस्तक्या वेळाने निवत परत आली हे त्यांना सांगितले नाही.

त्यानंतर महा महि-यांनी प्रवर्धन महाराज परत आले त्यावेळी पयलीला सहादा महिना कागळा होता वडिशाना आश्रय घाटले व ते कुळाका कळक कावल्याबद्दल मुलीका शर रागावले

एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना

... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...
... एवजीने मान खाली धरून निमृष्टपणे मई तेकले व घटलेली गोष्ट बडिलाना ...

थाना-ग यिनागाने रात्र उठत यवभ्या रुमी ती मोठ्या वर्षाचा झाला तेव्हा त्याचे शिक्का पुरे झाले एकदा स्वर्ण आकृष्टा मानवागारर रावेदरा फरावलः गला असता दमून गदयाभुले तंगकरनरी शिमेवर पिजा गिरडी थान वयल

तेव्हा प्रकाश त्याला म्हाणाला "आतावा मी गुपकळ दिवनाथमून पहान अहे शोधवथामुळ मुष्टाला राज्य एक पात्र वाटू लागले आहे, माझा राज्या मर्चक करून देऊन तुम्ही विश्रान्ती ध्याव

प्रवर्धनला ती मानवाचा योग्यपणा वाटका म्हणाला "हसवी वाटे कसली ? शाळी आहे तुला य इथानेतर नुलाच माई, मिळणार आहे

तुम्हा एकदा असेच झाले राजाधानां पयले १० दिवस राहाल्यावर महाराज वयने व न क चवचव्यादर वसले प्रकन राशे हा शब्दान म्हाणाला "तुम्हा या राक्षसेवलय नहा व माझा राजा मर्चक करून देऊन म्हाणाला जेवणेचो इच्छावाला गुमत्या त्यात येत करे

मुष्टा हक्य न हे सवे काण जाला नाही कळत नाही मला पण ते तुम्हा जिनेवा मानात लवटे स्वाम मांडवावेत तुम्हा या व दील वागस अहेम थाना प्रवर्धन म्हणाला

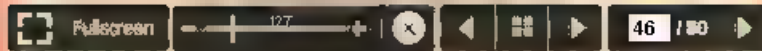
"तुम्ही स्वतुम्हीने मला आताच सादीवर बसविल नाहीत तर मलाच ही गाली शळकवाची लागेल." जने ठावणाने सांगितला आत्म तथन निवून गेला आणि वरी जाऊन आनल्य. आईला म्हाणाला "आई! मी जिनेवा वागेने कोडे व का म्हणून त्याच्या नेचारले तेव्हा तो म्हणाला "आताच माझा राज्याभाक करून ध्याव

उथार राहति, म्हणून मी या वरात राहायला तयार नाही." आईलादेखील मुलाचा तो योग्यपणाच वाटला.

परंतु प्रवर्धन लरोसरच निवून गेला, तो कोनलीन दिवसांनी सुपर्ण नांवाच्या राजाकडे गेला व त्याच्या पदरी नोकरी करण्यासाठी वाला असल्याचे सांगितले.

"कोण तू आणि तुला कोणते काम येते, वागशील की बाही ? आणि इगार काय वेणार ?" सुपर्णने प्रगल्भता निचारले. "मी कोणी असले म्हणून काय झाले ? सांगाल ते काम करायला मी तयार आहे.

“मी रही कोंगा परका आहैं मी
आहैं का लईला मी त्याजा ॥३॥

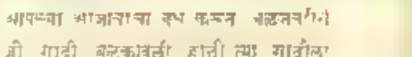
एक वर्ष लोहमं, प्रसन्नमं हृदयं
सुप्रसन्नं मया संवाचनं केली, तो मणिकार

चंपकवती त्याचंदा गरादर हाती २४४

॥ १ ॥ प्रकृत्युक्तं कौमार्यं कौटिल्यं शक्यं
॥ २ ॥ मन्त्रः च्यात्रिभ्यः शक्यः शक्यः

प्रागल्भ्या व्योच्य। माजोवानीं दूसरे रूप

अन्य अर्थों में मुझीत माहीत नरुत
माझीतो वायको रीत्यातत्र त्रित्त आहे हे
नम्याल त्याला माहीत नरुत. त्याने

मछीतला हैं कबून चुकनें होंतें की

प्रशस्ती एक प्रजापीडक राजा आहे अन्त्या
मनाने त्याच्याविषूद्ध असल्याचे आहे त्याला
गादीवरून काढून टाकण्याची प्रजेची इच्छा

सनकरी घाबरला आता आपण शेवटचा निराश घडूनच जमि कारण आपल्याला राजाला जावडले 'पक्षी मष्ट' मानण्या नशान्य अम न्याला शारले

'काही भयान्चे कारण नाही, आता बला आहे ना त्या दुहाला माष्ट सांगायला' प्रधात म्हणाला

'तुं या दुष्ट राजाकडे जाणार नका नका' नपकरीनी म्हणाला

'मी आहे आज उद्यांचा पाहुणा मीच जात बाले' सनकरी म्हणाला

'तुम्हाला काय चारले का तो दुष्ट हुतका महान मक ठान कर धकल मुळीच मिळे नका भले सांगून प्रयोग राजवाल्या कडे निघाला तो पाचला तेव्हा राजवाल्यांत सर्व जेवायला बसले हाते प्रधात पगतीत एका जागी जाऊन झमला बाह्यधर्मी व्यक्ति हाऊन त्या अपराचितन यकीला पाहून शिबारले 'कोण तू

मी राजाचा भौंरिध आहे' पक्षय म्हणाला

पंगतीत बसलेले लोक व्यक्ति होऊन त्याच्याकडे पाहू लागले राजाला गोष्ट सांगाला गोष्ट सांगायी अशी राजाज आहे' सांगण्यास ही त्या पूर्व राजाचा कोणी

नामनाय कथाय आला राही, नेळहानाव आपण हीय घडूनच जाणुंकाही त्यांना बवे नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

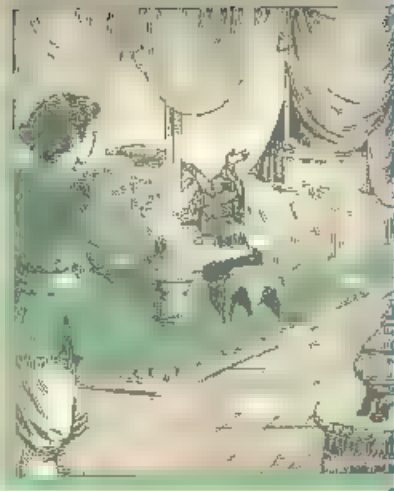
नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प नका तय उजळण्यापूर्वी त्यांना प

"आपली बटवट बट कर. मी मुलीच कापिल बटवटा, बाजा डोलादेखील लागला बटवटा."

'नसे असेल तर तू नागापुत्र असला' हिजम' प्रधात म्हणाला ते हाऊन प्रगल्भता हात नल्लवारीला तळा

पयई १० ना' दुधियुग नल्लवट हाडया हात जण आहे राजा न नय्याच

मुळीच करंग तय तू मपक्य बाईला हाऊन त्याच्यात यथा तुझा तय केव्हा

ब कया झाला तला ना प्रधात क्षानपणे म्हणाला

पुण्ये छान निवृत्त मया आणि परत येऊन प्रकटित झाला "मू भुवनात्म मे वरावर आहे. याचे वडोले कोणी मानव जाहील."

"शुक! परमग म नला ज्ञान बायला एक इयाय बायला येथून काही अन्नाक गमवाची एक प्रकटित आहे त्या काही वेळ पोहीत म्हा त्यानेवर मुला बाळ झाय येऊ लागेक" पद्यात म्हणाला.

त्याच विवर्णा प्रथात आपल्या भिन्न भिन्न विविध भुवनात्म मला, सर्वोती म्हाला "मया म नला ज्ञान बायला येथून काही अन्नाक गमवाची एक प्रकटित आहे त्या काही वेळ पोहीत म्हा त्यानेवर मुला बाळ झाय येऊ लागेक" पद्यात म्हणाला.

मया म नला ज्ञान बायला येथून काही अन्नाक गमवाची एक प्रकटित आहे त्या काही वेळ पोहीत म्हा त्यानेवर मुला बाळ झाय येऊ लागेक" पद्यात म्हणाला.

मया म नला ज्ञान बायला येथून काही अन्नाक गमवाची एक प्रकटित आहे त्या काही वेळ पोहीत म्हा त्यानेवर मुला बाळ झाय येऊ लागेक" पद्यात म्हणाला.

मुलाची राज्य

प्राधान्य दावी सह काहीतू हेक्षण मय, "म नला ज्ञान ते एहदेवनेम कम काही काळ दावी का प्रत्येक घरा आहे." नोकर म्हणाला एक तरी भूत विवा विद्याय अमे मोक भवणाचे तेवढ्याने समाधान ज्ञान

मया म नला ज्ञान बायला येथून काही अन्नाक गमवाची एक प्रकटित आहे त्या काही वेळ पोहीत म्हा त्यानेवर मुला बाळ झाय येऊ लागेक" पद्यात म्हणाला.

नामक नामी कगल भागत वली.
थाड्या चळानें कामची मोग्द फुनच पडत
जाली व अणभ्या वांमसुजवळ उगी राहून
त्येका दुध पातूं लाशेली सर्वांक अनंत
झाला आपल्यास पण मानें झाला

"मम तु त्वत्तु च यमराज ला कां प्रोत्साहन याज्ञे गोपालने पाय भग्ले र मयादा
न पणस दास कलकथा कहन न ती 'भ'उ' ल वरी दी कली दती

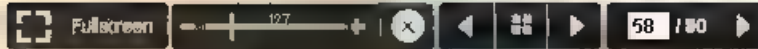
ज्याबोपेक्षा

हा मोठ कुटेकण्यांच्या बागावर आता
कात येवे काढल्या शेताची फळे मळा
नाराजी बात येले विटाती आहत "

शरी कटेक्या काढ्या नईने बाग्याला
किवा गण्याला शर रून जातो तेव्हा ती
मरने की रीय असा मध्य म्यारा आला
दुधाशिवाय गाईचे बाभळ मळून गेले
ह गाईला गाई चराकल्या वेळ जायत या
इजाकण्यापुढी आकल्या भाईला कुठ्यात
पळून गेला आणि झाडी शरु तिला वळवून
ठेवले. ऊन पडल्यावर गाईला घेऊन गुराची
आले. गाईने चरायला साहून गुराची
हा दावाला शोधने असना चरागे आपल्या
काढे सारखीच एक दुसरी गाय बोळून नेली
या शेन तऱ्हाची म्हणून तिला दूधकाढून

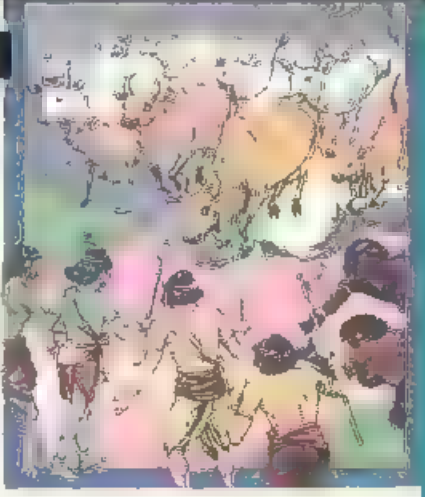
निच्या मळ्यात वात
वाटे लडाळा
ईला कळत का
वाटेत नून तपत
तेव्हा ती पडे त्यान्या
तितक अवरीत

कुटेकण्या

मान्वा गोकुळात गडबड होती प्रवासाच्या
तयारीची गाढ्यातून सामान मरण्यात
येत होते. लुपायोग्याची मडकी, धान्याची
पात भांडीकुडी, पळ्याचमचे, चाकू सुऱ्या व
म्हान मोठे सामान नीट रचून ठेवण्यात आले.
तरुण मंडळी आपल्या गुरांना पुढे
हांकत दिवाळी त्याच्या पटांपाठ गाढ्या
न सर्वात शेवटी बायकापुरुष गप्पा मारीत
आनंदाने चाकत होते. म्हाताच्या माणसांना
तरुण मंडळी मदत करीत होती
अज्ञातऱ्हेने सारे गोकुळ हुंई बनला
येऊन पांचळे, बडीलघान्ग गवळ्यांनी घरे
बांधायला जागा ठरविली, थाळा अर्थ
चंद्राकार उभ्या करण्यात आल्या. कित्येकांनी
शोपळा बांधून उभ्या केव्या. कित्येकाली
झाडाखाली किवा रस्तामंडपातच ठाणे दिले.
काही लोक गुरांच्या रक्षणाची व्यवस्था
करण्यात गुंतले. त्यांनी काढ्याचे कुंभ
तयार करून त्या कावारात गुरांना नेऊन
मोडले. एका दिवसात सर्व इरादन
गवळ्यांचे होऊन गेले. काही दिवसांनी
गवळीणी नटून शटून शिंह फिले झागल्या.
गवळ्यांची वस्ती तेथे होताच त्या सर्व
प्रदेशाला एक गिराळीच फळा आली
वसा वेळी गवळ्यांनी पुष्कळ धनसंभव
संपादन केले. पशुधन वाढत गेले कृष्णाला

याच्या रक्षणसाठी की अजून आहे ग्रहन
नर राग ने मळ काय निष्ठेगार मी
तो विपारी वृक्ष उपटून टाकतां."

कृष्णाचे प्राज्ञांना नमस्कार केला.
शंकराळा साष्टांग बंडबत केला शंकराच्या
देवताला प्रदक्षणा घालून पुढील नमस्कार
केला व बळारामाजवळ जाऊन उभार म्हाला
बळाराम ने पण भगदा त्वांनि प्रदक्षणा
करून शंकर सा नमस्कार केला. नंतर दोघ
कुट्टाड, कुवळ व इतर आसुये येऊन तो
विपारी वृक्ष होवा तिकडे गेले.

शंकराची आराधना केल्यातेंच किंमक
गोपाळकाना बरे वाटलें होतें ते देखील
दावांच्या बरोबर विपारी वृक्षलता उपटून
टाकण्यास निघाले.

त निवारी वृक्ष कोडे हे हें फळ थर
त्यांना मुळांच वेळ लागला नव्हता. गंगार
जसबसे ते पुढे जाऊ लागले तसतसा
काह ज व पुण्यानूस एक विमिश्र दुर्गंध
आलेला त्यांना आढळू लागला तो हकूहळू
असह्य होत गेला. धाड्याचढांने तो संयक
विकवृक्ष पण त्यांना दिसला फार माटा
होता तो. भुतासारखा वाटे पाहल्यावर,
त्यांच्या चारी बाजूला विपारी काटेरी झाडे

व तुडप होती. बळाराम व कृष्ण ती झाडे
सुख स्वप्न कोपीत पुढे ला लावावळ
आऊन पोचले.

त्या वृक्षाचे सोडच तीस हात रुंद
होतें. त्याला लागलेली वेळफळे हत्तीच्या
डोक्याएवढी होती. त्याच्या कांबा व
कडाक्या दूरवर पसरल्या होत्या. फळें पुन
घाण वस येत होत्या म्हणून कृष्णने
व बळारामने प्रथम सर्त फळेंच ताडून
टाकण्याचे ठरविले.

दोघांनी फळें फुलें व कळशच प्रथम
तोडून किंवा खुडून टाकल्या. हाचाला
काही माहीत तीं फळें व फुलें बळारामांनी
घोटपून पाडली.

त्यांच्या मदलीला सर्व गोपनाळक पण
आले होते. त्यांनी सर्वांनी मिळून त्या
झाडावर पुनःपुनः फळें, फुलें किंवा काळी
राहू नको नाहं

एक विचित्र गोष्ट त्यावेळीं घडली,
गर्गसुरांच्या रक्षण दंडांच वरगा व वृष्ण
त्या कामांत गुंतले होते पण जबल
दिडून फिरत असलेला कांहीं गर्गसुरांना
त्यांच्यावर हल्ला केला तीं गुरे सामान्य
नव्हतीं हे सांगण्याची गरजच नाही. तीं, वृक्ष
आणि तो विदाळ विषवृक्ष उपटून

व रुता रूपे जमाला आलेल्या राजायांनी मुलें
होवीं व त्यांच्याबरोबर माईच्या कर्पात
राक्षसिणी होण्या विपारी वृक्ष व रुताची पाने
फळें खाऊनच तीं कासरे व राई जगत होत्या,
कृष्णाचे काह दंडेगुरांचा संहार करायला
सुरवात केली राक्षस स्वतःच तप करून
एक धोकीत मरून पडूं लागले.

गंगारामेचे वर पडला आलेल्या राजायांनी
आपल्या मुळांचा संहार होनांना पडून
कहा होऊन कृष्णा या भगवत घाबरे
परंतु कृष्णाचे त्यांना मदत करून देवतेने
नव्हती हे सांगण्याची गरजच नाही. तीं, वृक्ष
आणि तो विदाळ विषवृक्ष उपटून

टाकण्याच्या कामी नलगामाच्या हात भार लावला.

बोधांनी मिळून तो वृक्ष उपटून टाकल्या-
वर सर्व गोपवाल्कांनी त्या वृक्षाचे तुकडे-
तुकडे करून टाकले. नंतर त्यांनी फांचा,
वाटवया व पाचोळा गोळा करून त्या
सर्वांची एक मोठी हौळी केली. पाहतां
पाहतां त्या आगीचे लोट आकाशाळा जाऊन
भिडले, सर्व झाडे झुडपे, राखत राखतिनी
सर्वांचा त्या आगीत सहार झाला.

गोपाळक घामाघून झाले होते. दमून
शेले होते. सर्व फिंत मसुनेच्या चाकृत

Fullscreen 127

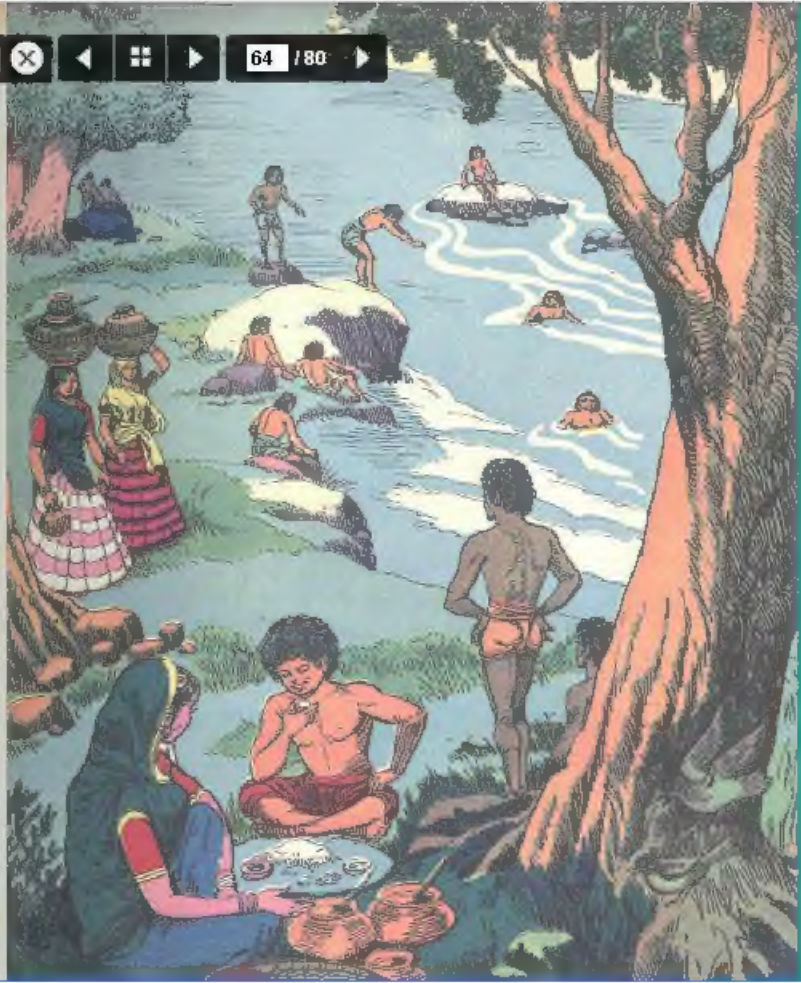
64 / 80

वैक्रम पोचले. त्यांनी यष्टनेत उठून
मारल्या. खूप पोहले, खेळले व माणी
मूटली. तेव्हां त्यांचा सर्व शीत वर
झाला. काळीस पडेपर्यंत सर्व पाण्यांत
डुबत होते. नंतर फक्त व्याणलेनी
शिंदोरी सोडून खायला बसले. काळीस
पडल्यावर आनंदाने सर्व आपापच्या
घरी गेले.

काही दिवसांनी हुंदावनवासी श्री पुरु-
षांच्या लम्बेती सुमारत येत्या, गाईमुगांनी
रोग राई संपुष्टांत आली आणि अन्हाळा
पण संपत आला.

पावसाळी ढग आकाशांत येथान घाले
झागले. येथगळीना ऐकून सर्वांना आनंद
होई. खवकरच राकस पळे लागला. मधून
मधून गारा पण पडत. पुष्कळ पाऊन
पडला. जिकडे पडावे तिकडे हिरवळ विसू
झागली. सरोवरे तुडुंब भरली.

अशा आनंदाच्या वेळी विदेह देशावर
सकट आले. लोक धावतून गेले. त्या
मातांन राहणारा कुंभीचा नावाचा एक
रहिवासी होता. त्याच्याकडे पुष्कळ गाई
होत्या. तो एक फार मोठा दानी व
धर्मात्मा पुरुष होता. मागितल्या शिवाव

Fullscreen

127

66 / 80

दान करणारा म्हणून तो त्या प्रांतात प्रसिद्ध होता. तो थोडोदेवा माऊ होता. त्याच्या घुलाचें नांव श्रीधाम होतें व सुलीचें नीला असें होतें.

जेव्हां विष्णूने तारकासुराशी युद्ध केलें त्यावेळीं त्यानें कालनेमी तांबाच्या राक्षसाच्या सातहि भुलांचा वध केला होता. ते सात जण त्याचा सुड घेण्यासाठी कुंभीक याच्याकडे वृषभ रूपानें जन्माला आले. त्यांनाच सर्व धुमाळूळ मांडळा होता. ते गाईच्या गर्दीत छिन्न गाईचा व बैलांना ठार करूं लागले. कोणी गोपालक त्यांच्या रक्षणार्थ पावे त्याला ते पासासाठी तुडवीत किंवा शिंगानें ठार करीत. मोठमोठ्या भिलीदेखील ते शिंगांनी पाडीत. कुंपणाच्या आंत छिन्न गाईसुरांना ठार करीत. हें

मित्य होऊ लागले. बहूकडे बाहिनाहि उडून गेली.

कुंभीकने त्या सानहि पांडांना फक्त-डण्याचा पुष्कळ यत्न करून पाहिला. मोठमोठ्या वीरांना त्याने त्या कामावर नेमलें. पण ते देखील उर झाले. ते सांड गांवात शिरत गोठ्यांत शिरत व मनुष्य पशु जो संपोर येई त्याला ठार करत. प्रजा भिल्लेला राजाकडे आपलें गाव्हारें घेऊन गेली. लोक म्हणाले—“विदेहराज ! कुंभीककडे जन्मलेल्या मोठ्यांनी हा सर्व धुमाळूळ मांडळा आहे. आमची गाई-शुने ठार झाली व शेते ओसाड पडली आहेत. आपण वेळीच येऊन त्यांना आळा घातला नाही तर आम्हांला आपलें राज्य सोडून जावें लागेल.”

अरण्यपुराण

[८]

‘भायाच्या’ कंगार’ शहराचे आले. “तुला बिसर पडेल या हेतूनें लबाड बाघाचा महिनाभर कोठेंतरी निघून गेला होता. कालच तो बोंगर ओजांढून कोळ्याबरोबर तुला शोध काढीत आला आहे.” ‘माऊ’ पादरण्यासारखा म्हणाला. त्याच्या तोंडातून फेंस पेट होता.

दीवही तोंड थोडें देगाढून म्हणाला— “त्या बाघाचा मी नाही भित. पण त्याच्याचगेवर तो लुका काढा आहे ना !” ‘माऊ’ अंठ जिमेंनें चाटीत म्हणाला— “मी काल अटलां हातीं त्याला. त्यानें मला सर्व काही सांगून टाकलें आहे. सर्व ज्ञाक्य आहे.” ‘माऊ’ म्हणाला. एकल्यानंतर मी त्याचें कंवरडेंच मोडून टाकलें आहे. माऊ सोंग्याकडीं तूं, मरी परत वायत असेल कीं मी तो येईपर्यंत वाट पहात

जायला निपशीळ त्यावेळीं दुष्ट्यावर उदी मारण्याच्या विचारांत आहे बाघाचा. तो वेणगगेच्या सोन्यांत आहे.”

“आज त्याच्या पोटांत कांही गेलें आहे का ! कीं उपाशीच शिकारीला निघाला आहे ?” नांवल्लेनें विचारलें.

तोच मुख्य मुद्दा होता. त्यावरच मौवळीच्या जीवनें मरणाचा प्रश्न अवलंबून होता.

“आज सकाळींच त्यानें एक डुकर ठार करून त्याच्या मांसाचरवीवर हात मगला आहे. तुला ताहीतच आहे, सुड व्यापला सुद्धा थोडा वेळ उपाशी ताहाजे त्याला ज्ञाक्य आहे.” ‘माऊ’ म्हणाला.

“मूर्ख ! त्याजून पिऊन फेतल्यावर त्याला वायत असेल कीं मी तो येईपर्यंत वाट पहात

बनेन म्हणून! तो कोठे वरें शोरत पडला प्रमावा! आपण बहार्गान असतां तर त्याचा चांगला समाचार घेतला असता. जे पयत त्याचा वास येत नाही तोपर्यंत हे रेंडे निकडे जाणार नाहीत. बला त्यांची भाषा कळत नाही. या वाजूला त्यांना घेऊन जाऊ या का, म्हणजे त्यांना त्याचा वास येईल." मौवलीने पित्रारुळे.

"वास येऊं नये म्हणून तो गंगेत बराच वेळ हुंथला आहे." 'भाऊ' म्हणाला.

"तरमन त्या कोल्याच्या मूचनेवरूनच त्यानें तें केलें असेल. बाघ्याला एवढी सांगितल्याप्रमाणें त्यानें गुरांचे दोन भाग

अजून कोटून असणार?" असें सांगून मौवली तोंडात थोट घालत काही वेळ विचार केल्यावर म्हणाला-"त्या सोम्यांत मैदानांतल्या वाटेनें अर्धा मेल जावें लागेल, गुरांना हकून सोम्यांत हांकून नेतां येईल. पण बाघ्या दुसऱ्या टोकांनें निसटून जाईल. त्या टोकावर त्याला अडथळें पाहिजे. गुरांना दोन भागांव निनागलें तर!"

"हें काम मला तरी शक्य नाही. या साठीं आपली एक नण उपास्त योग्य आहे. त्याला मी नरोवर घेऊन जाऊं आहे." असें म्हणत त्यानें एका खड्ड्यांत उडी मारली. त्यांतून एक मोठे डोकें वर आले. त्याच वेळां कांदग्यांच्या आवाजानें गारें खोरें दुपटुपले.

"एकू एकू!" मौवली आनंदानें उक्ता मारूं लागला. "तूं मला विसरणार नाहीस, मला माहीत होतें. आतां आपल्याला पुष्कळ काम करावचें आहे. या गुरांचे दोन भाग कर. एका वाजूला गाई, म्हशी व वासरें व दुसऱ्या वाजूला बैल व रेडे.

एकूला विचार करायला भोवदेसीक वेळ लागला नाही. तो गुरांच्या गर्दीत बसा शिताफीनें शिरला कीं मौवलीनें सांगितल्याप्रमाणें त्यानें गुरांचे दोन भाग

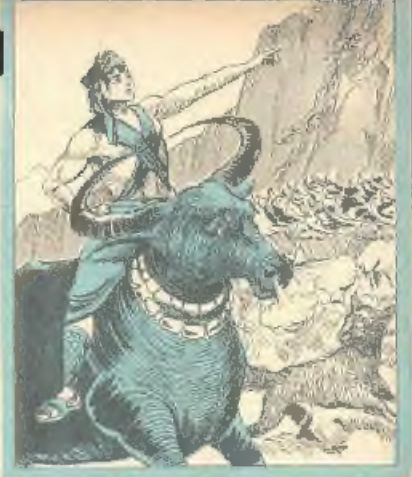
पाडले. एका वाजूला गाई, म्हशी वोकें नडावरून आपल्या राखराना पाटीचीं बाचन पुढच्या खुर्गानीं घाती जोडीत होत्या. लाडल्यांनीं तर वर एक पाऊल पुढें टाकलें तर त्यांना क्षिपांनीं फाडून जमिनीवर केंळतण्यासाठीं अणुकांहीं त्या तयार होत्या. दुसऱ्या वाजूला बैल व रेडे नाकांतून सांफासारखे हुकसर सोडीत होते. खरें पाडिलें तर गाई म्हशी इतका त्यांचा उपयोग होण्याची शक्यता नव्हती.

शक्यकर कल्प विभागला गेला. सहा सहा गुरास्त्रांनादेखील शक्य नाही इतकें खंडन होतें माग पडले. "वरें, पुढें काय करावचें, हें ठावर सांग. नाहीतर गुरें पुन्हां एकत्र होनीज." एकू म्हणाला.

"बैला रेड्यांत डाव्या वाजूला हांकून घेऊन जा, एकू." असें सांगून मौवली 'ताम्र'वर बसला आणि बाघे लावला. "'भाऊ'! आम्ही गेल्यानेंतर गाई म्हशींना सोम्यांत साडी घेऊन जा."

"सोम्यांत कोटवर घेऊन जाऊं!"

"अशा चढणीच्या जागीं घेऊन जा कीं बाघ्याला उडी मारतां येऊं नये. तो जात्याच भितरा. थोडभर खाऊन पिऊन

आम्ही दुसऱ्या टोकाकडून येईपर्यंत तु त्यांना तथें उभा करून वाट पहा! "मौवली म्हणाला.

एकूनें बैलां रेड्यांसमोर उभा राहून एक आरोली दिली त्याबरोबर तो पोळ्या करून जोरातें त्याच्या अंगावर धावले. एकू त्यांच्या पुढें पावत सोम्याच्या तोंडाकडे जाऊं लागला. निकडे 'भाऊ' गाई व म्हशींना घेऊन सोम्याच्या दुसऱ्या टोकाकडे गेला होताच.

बाघोबा सोम्यांत झोपत होता. तसा जा कीं बाघ्याला उडी मारतां येऊं नये. तो जात्याच भितरा. थोडभर खाऊन पिऊन

Fullscreen

127

70 / 80

६२. पीनांग डीपांतील बौद्धधर्म

मुलगा देवांतले शीतल डीप विदीस काळापरीत त्याच्या पूर्वेकडील वसत अथवा वेल होय. येथील "केस बोधिस" नावाच्या मठाने शिवाय ३-४ फातवे आहे. त्याच्या मोठ्यातील सर्वात डीप मोठ्या घात मठाने आहे.

वेतले की त्याला काणाची छुज घेणे अशक्य होई. एका टांकाकडून दुसऱ्या टांकापर्यंत खोऱ्यात उतरण होती. दोन्ही बाजूला उंच डोंगर होते. खोऱ्याच्या तळाशी गाई म्हशींना उभे केले आणि दुसऱ्या बाजूने नैऋत्य दिशेला पळवीत आणले तर मध्ये सांपडून बाघाबाघी चरणी होऊन जाईल. ती तुझला गेल्या नाही तर म्हशीच्या बाजूला पावेल व त्या आपल्या शिगांनी त्याच्या चिपळ्या बडबिरील. अशी युक्ति मोवलीने घाजली होती.

मोवली आपल्या 'राम'वर बसून विला- रेखांनरावर शूरच्या बाटेने डोंगरावर खोऱ्याच्या एका उंच जागेवर येऊन उभा राहाला. हतके झाले तरी बाघाबाघा गुरांना वास आला नाही. दोन्ही बाजूचे डोंगर उंच होते, त्यावर वेळी लोवत होत्या.

खोऱ्यावर खडून आणे बाघाबाघा शक्य नव्हते. तो खोऱ्यात अडकला होता.

"आपण आले आहोत बाघाबाघा कळवू शकता," असे म्हणत मोवली तोंडा- जवळ दोन्ही हात टेवून जोराने ओरडला. त्याचा आवाज खोऱ्यात दुमदुमला. बाघाबाघा जांमड वेत म्हणाले--"कोण हांक मारतो आहे तो?"

"मी मोवली! शिखराच्या टांकावर भेटण्याची वेळ झाली. बर," असे म्हणत मोवलीने एक आराळी टांकली--"एक वेळा रेखांना पळव. 'राम' पळ."

नैऋत्य दिशेला खोऱ्यात पावले. एवढेच आराळी दिली. नैऋत्य दिशेला त्या बाजूला पावले. त्याचे पाय लागून दगड गडगडत खाली जाऊ लागले. 'राम'ला बाघाबाघा वास आला व तो जोराने ओरडला. [पुढील गांध पुढील अंकी]

